№ 45 Ausgabe B.

ГОМАН

Цэна с перасылкай і дастаукай да хаты:
на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакціі: Вільня, Віленская 33.
Адрэс адміністрацыі і экспэдыцыі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак:
на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі—25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці—60 фэн. за лінейку дробн. друкам

№ 45 (241). Год III. Вільня, 4 чэрвеня 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.)

ТЭЛЕГРАМЫ.

3 чэрвеня.

Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскага: Час ад часу пачынаецца артылерыйская бітва. Непрыяцельскіе атакі на заход ад Байёль і на поўнач ад Ліс адбіты.

Фронт нямецкага Насьледніка: На месцэ разьбітых нашымі атакамі французскіх і англіцкіх корпусоў і на помач пасьпешна прызваным суседнім арміям і меўшых вялікіе страты дывізіям, пасланы на поле бітвы і ўвайшлі ў бой новые французскіе часьці з далёкіх аддзелаў фронтаў.

На поўнач ад Эн яны прабавалі, але без удачы ўдзержаць свае пазыціі. Мы разьбілі іх у срогіх акопных бітвах і адкінулі назад на Мулен-су-Туван — Сэнхрыстов-Вэнгр. На поўначы ад Суассон мы ўзялі Шадэн. У атацы мы перайшлі праз даліну Сав'ер і дайшлі ўсходняга ўзьлесься лясоў Вільлей-Котрі. На паўдня ад Ур непрыяцель вёў вострые контраатакі, каторые крывава адкінуты. Мы падыйшлі праз Кур-Шан і Монтрі і ўзялі вышыні на заход Шато-Т'ері. На Марне і між Марнай і Рэвс палажэньне без перамен. Мы абстрэлівалі лятунамі чыгункі, ў каторых падвозілі войскі на поле бітвы. Мы зьбілі 31 аэропляан.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Доказам поўнага перапуду, вызванага ў французаў нашым наступленьнем, служаць вялізарные склады, пакіненые цэлымі ўцекаючымі ворагамі. Калі дзіўна здаецца, што на аэродромах пакінено многа зусім цэлых самалётаў, дык асабліва незразумело тое, што ўцекаўшые французы не пасьпелі зніштожыць вялізарные склады запасаў.

БЭРН. Французскі дэпутат-социаліст Дэгіз падаў новы запрос аб разьвіцьці палітычных і ваенных спраў ад 20 марца. Клемансо абецаўся даць у аўторак кароткае апісаньне палажэньня. Клемансо заявіў, што ён цяпер занят і цераз некалькі мінут павінен ехаць на фронт. Прамоўцы казалі, што бытнасьць Клемансо на фронці нічога не паможэ і што шмат важней, каб ён астаўся ў Парыжы і явіўся ў парлямэнт. Социалісты, абураные апошнімі арэштамі кіраўнікоў работнікаў і прафэсыональных саюзаў, маняцца на заседаньні у аўторак цьвёрда пратэставаць проці палітыкі Клемансо ў адносінах да народнага прэдстаўніцтва.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Пасьля занецьця намі паўночнае часьці Шато-Т'еры і Вэрнэй фронт на Марне дайшоў у больш за 20 кілёмэтраў ушыркі. Вузкі клін абярнуўся ў шырокую франтовую базу.

ЛОНДОН. Грамадзянства вельмі ўстрывожэно здарэньнямі на заходнім фронце. Газэты падчырківаюць добрае палажэньне немцаў, каторые маюць свабоду дзеіньняў і могуць нападаць у якім хочуць кірунку, вядучы наступленьне: на порты канала Ляманш, або на Ам'ен, або на Парыж. Лёрд Сэсіль меў на правінціі мову у каторай паказаў на вельмі сур'ёзнае палажэньне. С 1914 году палажэньне ніколі не было болей небаспечным. Аднак ён спадзяецца на адвагу салдатоў.

ЖЭНЕВА. Газэты наказываюць што ў часе падарожы на фронт самаходам, у якім ехаў Клемансо і міністрэр Фавр, здарылося нешчасьце. Абодва цяжка ранены; патрэбна опэрацыя.

БЭРН (В.Т.Б.). Пастянны камітэт сінн фэйнэраў паслаў у англіцкіе газэты гэткі пратэст:

«Мы цьвёрда пратэстуем проці гвалтаў над арэштаванымі ў тым тыдні нашымі таварышамі, аб каторых сваяком іх не кажуць, дзе яны знаходзяцца. Мы зьвертаем увагу ўрадаў Эўропы і Амэрыкі на тое, што ірляндцы прасьледуюцца так-званымі «ваякамі за волю малых народаў».

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 30 мая ідучы на перадзі сваіх пабедных войск неўдалёчку ад Марны, забіт прынц Бухаў, начальнік аднэй дывізіі, каторая ад 27 да 30 мая ў безупынных бітвах у дзень і ў начы прайшла 60 кілём., здабыла 12 батарэй с 60 гарматамі і ўзяла да 3.600 палонных.

БАЗЭЛЬ. „Times" наказывае с Торрэнто:

У Галіфаксе узьняўся бунт, калі была зроблена спроба арэштаваць двох салдатаў і матросаў. Таўпа прабавала падпаліць ратуш намочэнай у газу саломай і перарэзала пажарніцкіе трубы. Аднак, пажар удалося затушыць.

КОНСТАНТЫНОПОЛЬ. 2.VI. У поўначы пазаўчора у Стамболі ўзьняўся вялізарны пажар, затушэны толькі ўчора. С прычыны цеснаты ў дрэўляных кварталах згарэло многа магаметанскіх дамоў. У тушэньні пажару прынімалі ўчасьце аўстрыяцкіе і нямецкіе войскі. Ваенны міністэр сам кіраваў тушэньнем.

БЭРН. Поўофіцыозна апавешчаецца, што французскі ўрад цьвёрда загадаў паліцыі безміласэрна караць усіх, хто будзе шырыць весткі аб ваенных здарэньнях, вызываючые паніку.

ЖЭНЕВА. У парыскім прадмесьці С.-Дэні ў 5-гадзінным пажары згарэла да тла фабрыка ваенных матэрялаў.

Рэдакція „Гомана" просіць усе пісьмы, рукапісы да друку, карэспандэнціі, газэты і т. п. пасылаць ёй **ТОЛЬКІ** па адрасу: **Віленская вул. 33, кв. 1.**

Незалежная Беларусь.

Украіна і Беларусь.

Як чытаем у № 144 нямецкае газэты „Vorwärts", П.Т.А. апавешчае, што ў зьвязку з расейска-ўкраінскімі мірнымі перэгаворамі ўкраінскае міністэрства разгледало пытаньне аб адносінах між Украінай і Беларусьсю. Украінскі ўрад будзе паддзержываць прынцып самаазначэньня нацыянальнасьцей і з гэтай прычыны пойдзе насустрэч утварэньню этнографічнай, здольнай да жыцьця Беларускай дзержавы. Аднак, с прычыны таго, што беларускі ўрад яшчэ аканчацельна не ўстаноўлен, а Беларускае гасударства знаходзіцца яшчэ ў стане тварэньня,—з ім пры мірных перэгаворах з Расеей будзе цяжка лічыцца офіцыальна. Усёж-такі ўкраінскі ўрад на мірных перэгаворах будзе бараніць жыцьцёвые інтэрэсы Беларусі.

Беларуская дэлегація на Украіне.

КІЕЎ (В.Т.Б.) 1.VI. Беларуская дэлегація была ў міністра заграцічных спраў у справе ўстанаўленьня беларуска-ўкраінскіх граніц і ўчасьця беларусаў у мірных перэгаворах з Расеей. Дэлегація падала ноту аб апавешчэньні незалежнасьці, просячы, каб савецкая рэспубліка прызнала яе, ды каб былі пачаты перэгаворы аб граніцах і тарговых зносінах.

Аб новых дзержавах на Усходзі.

ВЕНА. Конгрэс экономічных саюзаў прыняў рэзалюцію, ў каторай між іншым гаворыцца:

„Развіцьце творэных на Усходзі Эўропы дзержаў у крэпкіе палітычные адзінкі карысна дзеля эўропэйскага міра і цэнтральных дзержаў».

Роспуск польскіх войск у Беларусі.

У тым нумэры мы ўжо падалі вестку аб роспуску польскага окупацыйнага корпуса генэрала Довбор-Мусьніцкага, заняўшага вялікі кусок зямлі Беларускай у межах Бабруйск-Магілёў Жлобін. Аб тым, як паступало польскае войска з беларускім народам, мы давалі ад часу да часу кароценькіе весткі. Але найбольш яркі абраз польскае гаспадаркі ў Беларусі дае мэморыал таварыша старшыні презыдыума Бабруйскай Павятовай Беларускай Рады, Антона Аўсяніка, прысланы Беларускай Радзе ў Вільні 11 красавіка 1918 г.

Мы перэдруковываем гэты цікаўны дакумэнт, каторы мае бязспорна гістарычнае значэньне.

Віленскай Беларускай Радзе.

Пасьля кароткага панаваньня ў Бабруйскім павеці большэвіцкіх „дзеячоў", с пачатку лютага 1918 году, пачалі парадкавацца палякі —1 корпус генэрала Довбора-Мусьніцкага.

Прыход легіонераў на жыхараў Бабруйска спачатку зробіў рознае ўражэньне: адны, думаючы, што с прыходам палякоў настане спакой і парадак у месьце, цешыліся і сэрдэчна віталі „ваякаў"; другіе, больш разумеючые, не на жарт спалохаліся, відзючы ў іх ворагаў.

На селян прыход легіонераў зрабіў самае цяжкое ўражэньне; гэтае ўражэньне штучна падтрымлівалося большэвікамі, каторые, пашыраючы дзесяткі тысячаў праклямацый, казалі, што варочаецца ізноў паншчына.

Пачалася арганізацыя „чырвонай гвардзіі"; селян гвалтам гналі ў гэту „гвардзію". Пачаліся „баталіі".

Спачатку на гэтые „баталіі" глядзелі, як на дзяціную забаву, —але пасьля, як даведаліся, што не жарт пачалася бойня і што ёсць шмат забітых, сум агарнуў людзей.

Места аказалося адрэзаным; жыхары пачулі сябе, як у мяшку. Шырыліся самые баечные чуткі: то французы йдуць на помач большэвіком, то палякоў прыслалі самі-ж большэвікі — і т. д., і т. д. Почта, тэлеграф перэсталі функцыанаваць. Газэт ніякіх. Усе ждалі „сваіх". А хто гэтые „свае" — ніхто добра ня ведаў. Жыхары баязьліва перэгаварываліся, шапталіся, а на Рагачоўскім, Асіпавіцкім і іншых „фронтах" запраўды ішла вайна.

Амаль што ня с першых дзён свайго прыходу легіонеры аб'явілі места Бабруйск на асадным палажэньні; дзеля гэтага быў дадзен прыказ, каб аддалі аружжэ, пасьля 8 гадзін вечара ніхто на вуліцу не выходзіў і інш.

Усіх больш-менш вядомых палітычных дзеячоў арэштавалі, вінавацючы іх усіх наагул у большэвізьме.

Па вуліцах разьежджалі аўтамабілі з аружнымі легіонэрамі;

стрэльбы мэцілі, каб навясьці паніку, у мірных жыхараў.

Прыступілі да «рэквізыцы». Сярод белага дня забіралі ў жыхараў прадукты, правіянт. Па начох у формах легіонераў рабілася «рэквізыцыя» грошы, золата і іншых дарагіх рэчаў у памешканьнях жыхараў і па крамах. Па пратаколам Спаўняючага Камітэту Мястовай Думы можна было бачыць, што начные «рэквізыцы» павялічываюцца і што лічба іх за шэсць-сем начэй дайшла вышэй за сотню.

Пачалася вакханалія арэштаў. Арэштовывалі па даносах. Аб тым, у якой абстаноўцы трымаюцца арэштаваные, я даведаўся добра сам: мяне арэштавалі на службе, а 10 гадз. нараніцы. Перавёзшы с крэпасьці ад «пляц-камэнданта», пасадзілі на «афіцэрскую» гауптвахту.

Гэтая «афіцэрская» гауптвахта, ня гледзячы на яе названьне, нічым ня розьнілася ад самай звычайнай, часоў Раманавых, клапоўкі.

Засадзілі мяне ў «адзіночку». Маленькае ваконцэ, ложак без сяньніка, шмат бруду на падлозе, пара выбітых шыбін, праз каторые ўліваліся ў «адзіночку» струі лютавага паветра,—вось абстаноўка.

Лічучы, што вышла якаясь абмылка з маім арэштам, я цярпліва чакаў, што хутка недаразуменьне выясьніцца.

У першую ноч у маю камеру ўпхнулі старыка - селяніна с-пад Асіпавіч; яго вінавацілі ў большэвізьме. А гадзіне 2 у начы пачаліся нялюдзкіе крыкі: гэта, як я пасьля даведаўся, ішла ў аднэй с камер экзэкуцыя.

Першы дзень яды я не атрымаў.

У адходжым месцы поўна падлога крыві і брудаў; гэтая кроў наводзіла на ўсіх арэштаваных жудасные думкі. Майму таварышу па нешчасьцю праз ваконцэ легіонеры, прасунуўшы шапку расейскага салдата, сказалі: «Вось, мужык-хам, табе шапка. Як будзеш ісьці на шыбяніцу, дык надзенеш: пякней выглядаць будзеш. Перад сьмерцю мы цябе паголім, бо нам дужа не падабаецца твая хамская барада».

Польскі палкоўнік, абходзячы камеры і гаворучы з «арэштантамі», не скупіўся на расейскіе «трох-этажные...» Пры гутарцы з ім я пратэставаў проці майго арэшту, кажучы, што я — вядомы ў Бабруйску беларус, нічога супольнага не маючый з большэвікамі, — пратэставаў гэтак сама і проці пануючых у вастрозе парадкаў.

У адказ на тое, што я—вядомы беларус, мне было адказано, што ўсе беларускіе дзеячы—большэвікі, і з імі палякі паступяць сурова.

Прадзержаўшы мяне ў вастрозе дзьве пары—выпусьцілі, сказалі, што вышла абмылка: шукалі прыгаворэнага палякамі да сьмерці якогась Овсяньнікова, а я аказаўся Аўсянікам.

Пасьля майго арэшту быў на другі дзень пасаджэны ў вастрог сябрук нашае Рады Ціт Салановіч—вядомы ў Бабруйскім павеце, як шчыры беларускі дзеяч. Яго вінавацілі ў арганізацыі чырвонай арміі.

Атрымаўшы з Менску «Устаўную Грамату» выданую 9 сакавіка сёл. г., прэзыдыум нашае Рады пастанавіў, надрукаваўшы 5 тысячаў экзэмпляраў, шырыць грамату сярод селян. Дзела пашырэньня было даручэно сябру Рады — Якубу Чарнову. Якуб Чарноў, раздаючы Грамату ў земстве селянам, быў арэштаваны. Гразілі яму растрэлам. Прадзержалі 5 дзён.

У мястэчку Парычах Бабруйскага павету — п'яные польскіе афіцэры хацелі згвалтаваць вучаніц духоўнае школы. Прыйшоўшых старых папа і рабіна, каторые с сьлязьмі прасілі не чапаць дзеўчатак, заставілі скакаць і поўзаць на каленях. На гэтае самае мястэчка была наложэна контрыбуцыя ў 40 тысячаў рублёў.

Быў аддадзены прыказ праз ген. Довбор-Мусьніцкага, у каторым кажэцца, што контрыбуцыі маюць права накладаць на вёскі і мястэчкі начальнікі атрадаў. Лічба контрыбуцый залежыць ад „пагляду гэтых начальнікаў“.

Тысячы прыпадкаў растрэлаў ні ў чым не вінаватых селян. Тысячы рэквізыцыяў, каторые зрабілі тое, што цяпер сотні вёсак не маюць ні фунта зернят, каторымі можна было-б, паводле прыказа ў апошніе часы, засеяць поле.

Сотнямі нашы селяне беларусы пад ахранай штыхоў за сотню вёрст вязуць палякам апошні свой скарб: сена, салому, сала і інш. За ўсё гэта найболей ня толькі не плацюць, але не выдаюць нават ніякіх квіткоў.

Земства і нашая Рада прасілі палякоў, каб рабілася імі пляномерная рэквізыцыя і каб у камісіі аб рэквізыцыях былі нашы прэдстаўнікі, — з апошнім яны не згадзіліся.

Цывільнае ўпраўленьне, функцыонуючы пад кіраўніцтвам вядомага Менску адваката Парэмокага, аддало загад аб адкрыцьці польскіх пачатковых школ па вёсках і мястэчках. У гэных школах маюць вучыць дзяцей беларусаў-каталікоў.

Казначэйства, почта і іншые перайшлі ў рукі палякоў і бывшые служачые заменены палякамі.

Часць лясоў, як даведалася нашая Рада, палякі маняцца прадаваць і грошы браць сабе.

Часць падаткаў, як праектуе «Цывільнае ўпраўленьне», павінна перайсьці да палякоў.

Пасьля загаду, каб селяне пааддавалі паном усё забранае, некаторые с паноў-палякоў застаўлялі селян дарма працаваць у іх дварох.

У апошніх часох зьявіліся польскіе „рыцарскіе“ атрады. Гэтые атрады робюць экзэкуцыі па вёсках. Экзэкуцыі нарабілі тое, што нашые беларусы селяне тысячамі ўцекаюць у губэрні, занятые большэвікамі.

Вось тысячная доля таго, што робіцца ў паветах, занятых палякамі.

Нашая Рада, знаходзючыся пад страхам арэшту, стараецца як мага памагчы нашаму селянству, але мы ня можэм, дзеля страшнага тэрору з боку палякоў, наагул нічым памагчы: у нас зьвязаны рукі. Патрэбна помач. Трэба ратаваць нашых братоў-беларусаў.

У гэтым нашая, да Вас браты, просьба.

Сябрук Бабруйскае Рады, сябрук Рады Б. Н. Р. *Антон Аусянік.*

Красавіка, 11 дня 1918 году
Менск-Беларускі.

Перад разьвязкай польскае справы.

Хаця нацыянальны шовінізм звычайна называюць сьляпым, аднак, тые, хто ў нашым краю падбіваў так званых «палякоў» на шалёную, дзікую барацьбу з усімі праявамі беларушчыны, бачылі вельмі добра мэту, дзеля каторай заніміліся сяўбой нацыанальнай ненавісьці паміж сынамі аднэй зямлі, адны с каторых адракліся роднае маткі, а другіе шануюць і любяць усей душой сваё роднае, беларускіе. Апляванне беларусаў, цкаваньне беларускімі рэнэгатамі і адступнікамі народу Беларускага, жаданьне прыдаць нашай Бацькаўшчыне «польскі характэр» — усё гэта была толькі частка шырокай палітычнай праграмы, якая кіравалася да прылучэньня Беларусі да Польшчы. І калі можэ быць гутарка аб сьлепаце кіраўнікоў польскай нацыяналістычнай палітыкі ў нашым краю, дык яна была хіба ў дзўной, ні на чым не абапёртай веры быццым Нямеччына і Аўстрыя б'юцца дзеля таго, каб зрабіць палякам падарунак з Беларускіх земель!...

Хоць іначэй, як шалёнай, гэнае думкі назваць нельга, аднак, яна становіць усю „палітычную мудрасць“ палякоў у нашым краю. І пакуль яна не ўступіць мейсца якой колечы новай, больш разумнай палітычнай ідэі, датуль палякі ў Беларусі будуць непрымірымымі ворагамі беларусаў і іх жаданьня здабыць незалежны быт.

Прынімаючы пад увагу ўсё гэта, мы ня можэм прайсьці моўчкі міма весткі, якую падае польская газэта «Katolik» у № 61 з 28 мая. Аказываецца, што тры тыдні таму назад польскі ўрад падаў да ведама Нямеччыны і Аўстрыі, што ён лічыць канэчна патрэбным дзеля палітычнага, тэрыторыальнага і экономічнага забаспечэньня будучыны Польшчы. На сваю заяву польскі ўрад атрымаў адказ, што окупацыйные дзержавы ў найбліжэйшым часе прыступяць да разьвязкі польскае справы.

Нельга сумлевацца, што ў чысьле польскіх дамаганьняў было і старое дамаганьне, каб да Польскага каралеўства была прылучэна, калі не ўся Беларусь, дык прынамсі Беласточчына і Гродзеншчына. Чым палякі заслужылі на тое, каб Нямеччына дзеля карысьці Польшчы згодзілася ўчыніць найцяжэйшую крыўду беларусам, разрываючы наш жывы нацыянальны арганізм на некалькі кускоў, — мы ня ведаем, дый хіба ня ведаюць і самі палякі. І мы ні на адзін момэнт ня можэм паверыць, каб дзержавы, каторые заяўляюць, што яны ваююць дзеля вызваленьня паняволеных дагэтуль націй, выдалі часць Беларускага народу на зніштажэньне палякамі.

Наадварот: мы верым, што воля ўсяго Беларускага народу быць незалежным гаспадаром на сваей роднай зямлі будзе ўшанавана, як сьлед, а цьвёрды і станаўкі адказ

Францішк Олехновіч.

На Антокалі.

п'еса ў 3 актах са сьпевамі і танцамі.

(Гл. „Гоман“ № 44).

ЮЗЮК.

Ды не! Я на пана Ігната.

ЗОСЬКА (здзівіўшыся).

Пана Ігната?

ЮЗЮК.

Разам п'юць! Казаў Ануфры, што разам п'юць.

ЗОСЬКА.

Ня можэ быць! Ах, гэтая праклятая гарэлка!.. Хіба чорт яе выдумаў.

ЮЗЮК.

А няўжо ж!

ЗОСЬКА.

А ты, п'яніцай ня будзеш, як мы ўжо шлюб возьмем?

ЮЗЮК.

Хай мяне Бог сьцеражэ! — Ніколі!

(пяе):

Ах дарагая мая дзяўчына,
Я для цябе на ўсё гатоў,
Я за цябе бы лёг ў дамавіну,
Я бы з ахвотай праліў бы кроў.

Ах, што я даўбы, каб ты любіла
Мяне так сама, як я цябе,
У агонь бы скокнуў, Зосенька міла,
Як зажадалаб ты ад мяне!

ЗОСЬКА.

Юзюк мой мілы, я не жадаю,
Каб у агонь ты ляцеў, дурны!
Вось адну толькі я просьбу маю,
Каб такім сумным ня быў бы ты,

Пакуль жывецца дык будзем жыці,
На што аб сумных думаць рэчах.
Трэба заўсёды вясёлым быці,
А ты ўсё сумны, аж бярэ страх.

РАЗАМ.

Жыцьцё людзкое, як тая рэчка,
Што ўсё наперад з шумам ляціць.
Як нам суджона, дык так, Зосечка, (Юзюк мой мілы).
Па волі Бога так будзем жыць.

З'ява 8.

ТЫЕ-Ж, МІХАЛІНА, ВІНЦЭНТ і ІГНАТ.

МІХАЛІНА.

Ах ты п'яніца! падла! Маеш ты сумленьне апошніе грошы прапіваць! Не памятаеш аб дзіцяці, аб жонцы!..

ВІНЦЭНТ (п'яны).

Памятаю аб жонцы, аб дзіцяці... аб усіх памятаю.. Вось маеш!.. (дае ёй пачок з цукеркамі).

МІХАЛІНА.

(перэдражніваючы яго). Аб усіх памятаю!.. Ах ты п'яная морда! Памятаеш толькі, каб напіцца, стары чорт! І рад, здаволены!..

ВІНЦЭНТ.

Ведама, што здаволены... А чаго-ж мне сумаваць, калі...

ІГНАТ (да Вінцэнтага).

Цссс!..

ВІНЦЭТ (да Ігната).

Добры ты хлапец, пацалуй мяне! (цалуе Ігната; да Міхаліны): А ты, Міхця, другі раз так не кампрамітуй мяне... Уляцела да рэстарану, як бомба, і пачала пры людзёх свае: э... э.. э (дражніць). Гэта ж не выпадае! (да Ігната): Праўда?

МІХАЛІНА.

Другі раз ляпей зраблю! Пабачыш! З венікам пайду і венікам пасьвенчу цябе пры людзёх, вось як! каб усе ведалі, як з такім гыцлем трэба абходзіцца... (да Зоські): Зоська! давай абед! чаго стаіш разьзявіўшыся! Не бачыла ніколі бацькі п'янога ці што?!

ЗОСЬКА.

(ідзе на лева; хутка варочаецца з настольнікам і талеркамі).

ВІНЦЭНТ.

Не, Міхця, ты гэтага ня зробіш, бо ты добрая кабета, — я ведаю... (хочэ яе абняць).

МІХАЛІНА.

(адпіхаючы яго ад сябе). Вон! Сьмярдзіць, як бровар, і лезе яшчэ цалавацца.

ВІНЦЭНТ.

...Ня зробіш, бо я галава ў хаці... А ці ты ведаеш, што ў галаве гэтай галавы ёсьцека?..

МІХАЛІНА.

А ведаю! калі цьвярозы — то пустая, а калі п'яны — то гарэлка ды піва...

цэнтральных дзержаў на польскіе захватные дамаганьні разьвее, як дым, сны палякоў аб панаваньні над нашым краем. А тады цёмные, баламучэные тутэйшые каталікі, перахрышчэные у „палякоў“, зразумеюць, дзеля якой пустой і нягоднай справы яны бароліся са сваімі роднымі братамі, і, пачуўшы ўсё страшэнства работы розных прыблуд, пачуюць сябе ізноў сынамі Маткі-Беларусі, якой гэтак многа благога робілі праз доўгіе гады.

І. Мелешка.

Воля і прасьвета.

Цыфры, статыстыка—гэта найбольш красамоўны матэрыял пры досьледах розных пытаньняў грамадзкага жыцьця. Асабліва многа гаворадь нам статыстычные данные аб прасьвеці ў нашым краю ў часох расейскага панаваньня.

Дзеля высьненьня, як пастаўлена была справа народнае прасьветы ў Віленскай губэрні, мы скарыстаем з расейскіх урадовых матэрыялаў („Памятная книжка Виленской губ.“ 1910 г.).

За 11 гадоў (ад 1898 да 1909) число *хрысьціянскіх* школ з 260 узрасло да 499, значыць *павялічылося на 239*, а число дзяцей у іх—з 23.426 да 40.160, значыць, павялічылося на 16.734. За той жэ самы час число *жыдоўскіх* школ *паменшылося на 328* (с 657 да 329), а число вучняў у іх—на 4.636.

Число царкоўна - прыходзкіх школ і школ граматы ў 1898 г. было 708 с 13.628 вучнямі, а ў 1908—701 з 21.212 вучнямі.

„С прычыны таго, што за тые-ж 11 гадоў насяленьне Віленскай губэрні ўзрасло на 250.515 душ, натуральна, што некаторае павялічэньне чысла школ не адпаведае гэткаму шыбкаму ўзросту чысла жыхараў і не магло палягчыць доступа ў школы, даўно перапоўненые вучнямі“, — чытаем мы ў урадовай справаздачы.

Лёгка зразумець, што народ ня мог здаволівацца „казённай“ навукай. Але ў часе панаваньня расейскага самадзержавія прыватная навука была забаронена, і людзі вучыліся граматы ціпіком, укрываючыся, як бытцым рабілі нейкае страшэннае ліхадзейства... Затое, калі ў Расеі першы раз „павеяло вясною“, калі с пачаткам японскае вайны ўціск народу крыху палягчэў, рух да прасьветы зразу пачаў шыбка разьвівацца, даходзячы найвышэйшае ступені ў рэволюцыйным 1905 годзі і зразу падаючы с пачаткам рэакціі. Вось, цыфры, паказываючые працэнтнае число граматных рэкрутаў (у тым ліку ўмеючых толькі чытаць і пісаць або толькі чытаць), прынятых у армію віленскім прысутствам з усіх паветаў віленскай губэрні:

ў 1899	году	—	37,3 %
„ 1900	„	—	41,0 „
„ 1901	„	—	37,5 „
„ 1902	„	—	50,9 „
„ 1903	„	—	43,5 „
„ 1904	„	—	50,6 „
„ 1905	„	—	*74,0* „
„ 1906	„	—	52,9 „
„ 1907	„	—	51,3 „

Асабліва цікава паставіць побач працэнты граматных рэкрутаў за тры гады: 1904, 1905 і 1906. Гэтак было граматных рэкрутаў (у працэнтах):

	1904 г.	1905 г.	1906 г.
у Вільні . .	65,2	89,5	61,7
„ Віленск. п.	15,6	63,2	40,1
„ Вялейск. „	51,9	78,5	63,8
„ Дзісн. „	54,9	68,0	58,7
„ Лідзк. „	54,3	69,0	49,3
„ Ашмян. „	51,1	78 8	54,2
„ Сьвенц. „	55,8	79,5	48,3
„ Троцк. „	28,3	69,9	36,8

Цыфры гэтые, сьведчучы вельмі востра проці прасьветнай палітыкі расейскага ўраду, даюць нам яркі доказ, што народ наш хочэ навукі, што ён здабыў яе ў вялікай меры саматугам і што пры волі, пры незалежным быце наш край шыбка пойдзе ўпярод па дарозі прасьветы і культурнага разьвіцьця.

Г. Б.

У Вільні і ваколіцах.

× **Нашы страты.** З меншчыны даходзяць сумные весткі: з беларускай літэратурнай сям'і выбылі яшчэ дзьве чынные сілы.

Гэтак, педаўна зышоў са сьвету стары працаўнік на беларускай ніве, паэта Казімір Кастравіцкі, вядомы пад прозьвішчэм „Каганец“. А сьледам за ім памёр у Вялейскім павеці (каля Крайска) малады, ўсяго 24 гадоў, паэта беларускі Альфонс Петрашкевіч, пісаўшый пад псэўдонімам „Ф. Калінка“.

× **Лекцыя.** У нядзелю, 2 чэрвеня, Kreishauptmann с Купішэк прачытаў у салі сьв. Юрскі пр. 9 лекцыю на тэму: «Літва; край і людзі».

× **Рамізьнікі для ўсіх.** Начальнік упраўленьня Літвы апавешчае, што загад з 9 мая 1917 г. аб разьдзелі рамізьнікаў у межах Вільні на дзьве клясы: для ваенных і цывільных асоб—губляе сваю сілу.

× **Расьпісаньне поездаў.** Ад 1 чэрвеня ўстаноўлен між Вільняй і Баранавічамі гэткі рух поездаў:

Поезд № 205 выходзіць з Вільні ў 6 г. 40 м. нараніцы і прыходзіць у Баранавічы ў 1 г. 19 м. дня.

Поезд № 204 выходзіць з Баранавіч у 4 г. 10 м. дня і прыходзіць у Вільні ў 11 г. 15 м. начы.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш.	найніж.
31 — 1	+ 19,5°	+ 8,9°
1 — 2	+ 9,6°	+ 4,3°
2 — 3	+ 12,5°	+ 1,4°

Віленскі патрыотызм.

Ецсь месты, каторые ўзгадоўваюць у душах сваіх жыхароў асабліва сільную любоў да сваіх мураў. Як жыхар марскога ўзьбярэжжа любіць сваё морэ, як гарэц — свае горы, так гэткі местовы жыхар любіць свае места. Да гэткіх маючых магнэсовую сілу мест належыць і Вільня.

Дзеля гэтага шмат прычын. Глаўным чынам—супольная ўсім людзём туга па родным куце, гдзе с кожным каменем, с кожным дрэвам, с кожнай пахіленай хатай зьвязаны ўспаміны пераж́ытых часін. Далей—традыцыя, гістарычные ўспаміны мінуўшчыны, каторые для многіх маюць спэцыяльны чар; далей—колішні расцьвет Вільні, як сталіцы быўшага Вялікага Князьства Літоўскага, пасьля — нешчасьці, каторые не раз перэжывала Вільня, ўрэшці—арыгінальная легенда аб закладзінах места, — ўсё гэта, здавалося бы, рэчы дробные, неважные, аднак сумма іх мае вялізарнае псыхолёгічнае значэньне. Ды, наканец, і самы выгляд места—яго старые крывые вулачкі, гдзе, здаецца, кожын камень, кожная цэгла шапочэ аб слаўнай мінуўшчыне, яго цікавае з артыстычнага боку жыдоўскае *getto*—Шкляная, Жыдоўская, Жмудская і інш. вуліцы, ды ўрэшці Замковая гара, зеляненючая ўлетку ў даліне паміж мураў, бытцым букет, і добра знаёмые кожнаму віленчуку пекные ваколіцы дапаўняюць сумму ўражэньняў, рэзультат каторых гэткі, што рэдка які праўдзівы віленчук, адарваны ад роднага места, не хварэе на ностальгію...

Для тых, каго выгналі з Вільні ваенные здарэньні, ізноў ёсць магчымасць вярнуцца пасьля 3-х гадовай разлукі з родным местам. Вайна, адбіўшыся безвыключна на ўсім, адбілася і на выглядзе Вільні. Тое, да чаго нашэ вока ўжо прывыкло, кідаецца ў вочы чэлавеку толькі-што прыехаўшаму і будзіць у душы сумные думы...

Як на грунце веры або якойсь ідэі людзі злучаюцца і адзін для аднаго—духовые сваякі, так сама любоў да Вільні гэта ёсць цэмэнт, каторы злучае „патрыотаў Вільні“, навязывае між імі невідочную, а выразную ніць сымпатыі. На момэнт сваркі заціхаюць і сэрцы людзей розных палітычных пераконаньняў і розных нацыанальнасьцяў ударають у адзін тахт — у тахт жаданьня дабра і развіцьця роднага места.

Гэтых па волі ці няволі бежэнцаў з Вільні вертаецца назад усё болей. Усё часьцей між спаткаўшыміся пасьля доўгай разлукі людзьмі, ня гледзячы на рожніцу паглядаў, зазьвініць супольная струна. Калі ў мяцеліцу палітычна-нацыанальных нязгод знойдзецца які-колечы грунт для аднальковага чуцьця, зьбліжэньня—то ўжо душа цешыцца.

Шчыра вітаем усіх варочаючыхся дамоў патрыотаў Вільні. Ніхай усе стануць дружна да працы дзеля будучага расцьвету роднага места. Ніхай хаця ў тым іх думкі і жаданьні будуць аднальковы, калі ў іншых раздзеляе іх—пропасць...

Ф. О.

ВІНЦЭНТ.

Ня блюзьні! (зьдзівіўшыся): Хто п'яны?.. Я — п'яны?.. (да Ігната): Бач, чуеш? — я... п'яны? (ікнуўшы): А каліб і так, дык што? Хто мне забароніць? Калі піў, дык за свае грошы піў!.. Не! (да Ігната): за твае грошы піў... Пацалуй мяне, каханенькі! (цалуюцца з Ігнатам).

МІХАЛІНА.

Не кажы многа, а калі ўпіўся, то ідзі лепш спаць!.. (да Ігната): І ня сорам вам, панок, так напаіць майго мужа!

ВІНЦЭНТ.

Ты, Міхця нічога ня ведаеш!.. Мы маем пляны!.. мы...

ІГНАТ (да Вінцэнтага).

Цсс! Не цяпер!..

МІХАЛІНА (з пагардай).

А ведаю я твае пляны!..

ВІНЦЭНТ.

Чаму не цяпер? Вось цяпер... калі ўся сем'я разам...

МІХАЛІНА.

Э, німа што гукаць пустое! Седайце за стол! Пан Юзюк кідзайце ўжо работу і хадзеце есьці, бо абед астыў.

(Усе седаюць навакол стала.)

ВІНЦЭНТ.

Чаму не цяпер?! Калі я—бацька, я—Вінцэнт Сьліжык абецаўся, дык можэш быць зусім спакойны... Вось цяпер трэба сказаць аб нашай пастанове!...

ІГНАТ (ціха да Вінцэнтага).

Дарагі пан Вінцэнты, не цяпер! Не цяпер кажэце, бо вашая жонка ў кепскім гуморы...

ВІНЦЭНТ.

Што жонка?!.. Прысягала прад аўтаром паслушэнства да сьмерці...

ІГНАТ.

Я вас вельмі прашу...

ВІНЦЭНТ (згаджаючыся).

Ну, калі ўжо так просіш... А аб сукцэсе можна?

ІГНАТ.

Ну, аб гэтым...

ВІНЦЭНТ.

Пацалуй мяне!... (цалуе яго).

МІХАЛІНА.

(да Вінцэнтага і Ігната):

Дык седайце ж нарэшці!.. Вось смокчыцца!.. (Усе седзяць і абедаюць, абед прынесла Зоська с кухні. Паўза).

ЮЗЮК (да Вінцэнтага).

Ці пан не забыўся купіць шнуркоў і воску?

ВІНЦЭНТ (п'яным голасам).

Ня трэба воску! ня трэба шнуркоў!..

ЮЗЮК.

Чэравікі ўжо былі-б скончэны,—нельга пуцаваць бяз воску...

ВІНЦЭНТ (як выш.).

Ня трэба воску! ня трэба пуцаваць!..

ЮЗЮК (дзівіцца).

МІХАЛІНА.

(са злосьцю глядзіць на мужа).

Эх!...

(Паўза).

МІХАЛІНА.

Вось пан Ігнат зрабіў неспадзеўку! Я мела вас за іншага чэлавека!.. — І на што цягаць яго ў шынок?.. Ен сам знае добра дарогу і без вас!..

ІГНАТ.

Гэта з радасьці, панечка...

ВІНЦЭНТ.

Але!.. з радасьці!..

МІХАЛІНА.

Маўчы! Для цябе заўсёды радасьць!

ВІНЦЭНТ.

Павіншуй яго, Міхця, і гардзіся!.. Поў мільёна таляраў...

ІГНАТ (папраўляе Вінцэнтага).

Доляраў...

ВІНЦЭНТ.

Усё роўна! — Бачыш ты, што гэта такое: поў мільёна?!

МІХАЛІНА.

Э, адчапіся!

ВІНЦЭНТ.

Бачыш, ужо нават у газэтах пісалі!

(Далей будзе).

З усяго Краю.

ЛОСАВА. Адзін селянін вёз сена ў Горадню. На Скідэльскім пляцу ён у вечары пакінуў каня з возам і пайшоў да места. Прыйшоўшы назад, ён знайшоў свой воз, але без каня. Аднак, паліцыі яшчэ ў тую-ж ноч удалося знайсьці каня і зладзея.

СІДРА. У двары Пуднаўцы ў начы ўламаліся зладзеі ў стайню селяніна Канстантына Пуцілоўскага і ўкралі кабылу. Прыметы яе: тры гады, рыжая, с клеймом сакольскае камэндантуры.

ДРУСКЕНІКІ. Работнік Дамінік Станкуць у сварцы крэпка параніў Казіміра Панкуна. Нажаўнік арэштован.

ВАСІЛІШКІ. 16 мая а поўдні перэстаў істнаваць Васілішскі пав. Часць яго далучэна да Плянскага павету, а другая— да сельскага павету Горадні.

Да сельскага павету Горадні належыць цяпер, паміж іншых, такжэ Скідэль і Вазёры. Куды будзе прыпісана Кабіла, яшчэ не пастаноўлено.

ВЯЛІКАЯ АЛЬШАНКА, Горадн. пав. 12 мая ў начы ў часі пажару згарэлі тут некалькі хат і будынкаў, дымнога скаціны. Здаецца, што тут быў падпал.

ГАЛОУНІЦЫ. 15 мая вёска гэта бліска ўся выгарэла. Ня гледзячы на ўсе старэньні пажарніцкай дружыны, пажар трываў увесь дзень. Згарэлі 57 дамоў і 18 пунь.

КРОПОЛЯНЫ. У начы з 24 на 25 мая ў чатырох гаспадароў укралі 5 каней.

ДЗЬВІНСК. 15 мая аддадзено да агульнага ўжытку новы мост, удаўжкі 330 мэтраў, пабудаваны на плытох.

КОУНА. 2.VI. „Balt.-Lit. Mitteilungen" наказываюць:

Главнакамандуючый на Усходзі даў біскупу жмудзкаму, Карэвічу, 10,000 марак на адбудову каталіцкага касьцёлу ў Чырвоным Дварэ, пад Коўнай, узарваным па загаду расейскага камэнданта крэпасьці.

ВЛАДЫСЛАВАЎ. Гаспадар Шамайтіс прыйшоў у паліцыю і заявіў, што ў яго ўкралі двое каней. Паліцыя дайшла, што ён прадаў сваіх каней за граніцу — у Прусы і каб укрыць непазволеную прадажу, удаў кражу. Яго засудзілі на 3 месяцы ў вастрог і 100 руб. штрафу. Апрыч таго, ў яго сконфіскованы ўзятые за каней грошы.

СУВАЛКІ. У дзень Божага Цела хрысьціянскае таварыства помачы бедным арганізавало ў мястовым парку „дзень кветкі".

СЬВЕНЦЯНЫ. 30 мая тут заложэно літоўскае спажывецкае таварыства. Тут-жэ ёсць літоўская народная кніжня і літоўскі хор.

Украіна.

КІЕЎ. На апошнім заседаньні мірнай конфэрэнціі Раковскій заявіў:

„Украіна не мае яшчэ поўных юрыдычных правоў і не прызнана, як такая, савецкай рэспублікай. Савецкі ўрад—гэта законны наследнік бышае Расейскае дзяржавы, ды толькі са згодай яго нададзінокіе часьці бышае Расеі могуць выступаць, як насіцелі міжнароднага права. Савецкі ўрад, аднак, прызнае права Украіны на самаазначэньне".

Уцёкшый з вялікімі грашыма б. міністэр сельскай гаспадаркі арэштован на дачы пры Вінічасцы і перавезен у Кіеў.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

МАСКВА. Генэрал Брусілов, ранены куском гранаты ў часе рэволюцыі ў Маскве, утраціў адну нагу. Баяцца, што ён памрэ. Жыве ён так бедна, што прыходзіцца зьвертацца аб дабрачынную помач.

БАЗЭЛЬ. У Бэрн прыехала ў расейскае пасольства савецкая місія і загадала аддачы ёй палацу пасольства. Стары пасол, Онон, адмовіўся аддаць палац. Паліцыя прымусіла савецкіх дэлегатаў пакінуць пасольскі палац.

З усяго сьвету.

БЭРЛІН. Гішпанскі пасол наказывае, што чуткі аб пашыранай быццым-то ў Гішпаніі эпідэміі лішна пабальшэны. Справа ў тым, што тут вельмі пашырылася трасца, якая трывае тры дні і пасьля сама сабой праходзіць. Ніхто ад яе не памёр.

ГЭЛЬСІНГФОРС. Генэрал Маннэргэйм выйшаў у адстаўку с пэнсіей 30.000 марак.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньні.

1.VI. Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Шмат дзе на фронці жывейшы агонь артылерыі. Мясцовые наступленьні ворагаў на поўдні ад Іпра адкінены.

Фронт нямецкага Насьледніка: На поўдні ад Уазы, на палудзенным заходзі ад Шові, ворагі выкінены з сільных пазыцый пры Кіт і на поўдні ад Бленанкур. На паўночным березі Эн у неўстанных бітвах мы дайшлі да Нув'ён-Фонт-Нуа. Новападвезеные чыгункамі і самаходамі францускіе дывізіі вялі вельмі сільные контратакі проці нашых войск, перайшоўшых цераз дарогу Суассон-Мартэн. У вечары крываве бітвы закончыліся удачна для нас. Мы гналіся за ворагамі да вяршын на ўсходзі ад Шадэн, Валерэ, Бляніэ. Наабапал рэчкі Урк мы перайшлі цераз дарогу Суассон—Шато—Т'еры і ламачы ўсё ўзмацовываючый адпор ворагаў, дайшлі да вяршын Нейі і на поўнач ад Шато Т'еры. Між Шато-Т'еры і Дорман мы сталі на Марне. Ад Марны да Рэймсу мы вядзём баталію на лініі Вэрней — Лізэ — Саррей — Шампіны. Учора ў бітвах мы ізноў узялі некалькі тысяч палонных і багатую дабычу.

За апошніе два дні мы зьбілі 36 варожых самалётаў.

2.VI. Заходні тэатр:

Шмат дзе на фронці артылерыйскіе бітвы. Англіцкіе наступленьні на поўдні ад Ліс і на поўначы ад Альбэр адбіты вельмі крывава.

Фронт нямецкага Насьледніка: На палудзенным усходзі ад Нуаён мы, ня гледзячы на цьвёрды адпор, адкінулі ворагаў да лесу Карль-Пон і Монтань. Мы здабылі вяршыны на ўсходзі ад Мулен-су Туван і крэпка ўмацаваные драцяннымі загарадзямі варожые пазыцыі на заходзі ад Мурвон. Наабапал Урк мы адкінулі ворагаў за адразак Сав'ер і здабылі вяршыны Пассі і Куд-Шапп. На Марне—ніякіх перамен. Часць Шато-Т'еры, на поўначы ад ракі, ачышчэна ворагамі. На поўначы ад Вэрнэй і наабапал Авр сільные контратакі французаў адбіты с крывавымі стратамі. На ўсходзі ад Рэймсу мы ўварваліся ў францускіе акопы пры С. Леонар і ўзялі ў палон гарнізон форту Бомпэль. Пры Фэран-Тарнуа мы ўзялі вялізарные запасы францускa-амэрыканскіх артылерыйскіх снарадаў—больш за поўмільёна, нялічаные запасы сапёрных і тэлефонных прылад і больш за тысячу вазоў.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

БЭРН. 31.V. Учора на заседаньні францускага парлямэнту Рафэн-Дужан зажадаў высьвятленьня аб трагічных здарэньнях на фронці. Міністэр фінансаў, Клёц, заявіў, што Клемансо ў аўторак дасць адказ. Шмат хто з дэпутатаў дамагаецца адказу ўраз-жэ. Аднак, іх дамаганьні адкінены перавагай 343 галасоў проці 174.

Клемансо прыняў дэпутацыю соцыалістаў і заявіў, што ён ня годзіцца с тым, каб ішла гутарка аб ваенных опэрацыях і ў аўторак дасць парлямэнту жаданые высьвеньні.

«Petit Journal» наказывае, што 29 мая Клемансо чуць-што не папаў у палон. Ледзь пасьпеў ён пакінуць адно месца на фронці, як туды падыйшла нямецкая конніца. Бышый там францускі генэрал аказаўся акружэным разам са сваімі і пагіб у бітве.

Францускіе газэты востра судзяць францускую главную каманду. Тлумачэньне глаўнае каманды, што наступленьне было зроблено неўспадзеўкі, не выдзержывае крытыкі. Кожын, хто хоць крыху знаёмы з ваеннымі справамі, ведае, што ўкрыць гэткае вялізарнае наступленьне нема магчымасьці. Гэрвэ пішэ ў «Victoire»: «Мы прымушэны дорага плаціць за здраду большэвікоў».

«Corr. d. Sera» наказывае з англіцкага фронту: «Палажэньне — страшэннае». «Popolo d'Italia кажэ аб страшэнным перапудзе італьянскага народу, каторы с прычыны прыпадкаў на заходнім фронці ледзь можэ дыхаць.

СОФІЯ (Б.Т.Б.). 31.V. На адрэзку на поўдні ад места Гума да Вардару пасьля акуратнае артылерыйскае падгатоўкі, трываўшай некалькі дзён, некалькі грэцкіх дывізій с падмогай аднэй англіцкай і аднэй францускай у начы і ў тумане атакавалі нашы пазыцыі. Глаўнае наступленьне было ведзено на поўдні ад Гума, дзе на падзінокіх адрэзках ворагам удалося ўварвацца ў нашы акопы. Увесь дзень бітва трывала з нязьменнай сілай.

Болгарская Глаўная Каманда.

ВАШЫНГТОН. Адмірал Сімс апавешчае, што амэрыканскае адміральскае судно «Prezydent Lincoln» 18.168 тонн, затоплено торпедаю ў часе павароту ў Амэрыку. Падробнасьцей німа.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 31.V. Нашы ўдачы падводных лодак у Сярод-земным моры: 5 параходаў і 9 парусьнікаў ёмкасьцю разам 20.000 тонн. Між затопленымі параходамі адзін быў з войскам.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 2.VI. У Сярод-земным моры нашы падводные лодкі ізноў затапілі 26.000 тонн.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман» Рэдактар Язэп Салавей.